



Błąd a innowacja językowa

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Dariusz Pado, *wirus i dedykacja (wersja druga)*, [w:] *Gada! Zabić? Pa[n]tologia neolingwizmu*, red. M. Cyranowicz, P. Kozioł, 2005, s. 198.



Błąd a innowacja językowa

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Do czynników porządkujących system językowy należą uzus, czyli utarty zwyczaj, oraz norma, czyli zbiór obowiązujących reguł. W mowie użytkowników polszczyzny pojawiają się nowe formy gramatyczne, nowe wyrazy i związki frazeologiczne, które dopiero po rozpowszechnieniu i akceptacji mogą wejść do systemu. Takie współdziałanie trzech poziomów – uzusu, normy i systemu – przypomina dobrze zorganizowaną firmę, gdzie najpierw pojawia się pomysł (uzus), odrzucony później lub zaakceptowany (norma), który po akceptacji jest wcielany w życie (system).

Twoje cele

- Poznasz typy innowacji językowych oraz kryteria ich oceny normatywnej.
- Określisz funkcje innowacji językowej w tekście.
- Wskażesz błędy językowe i określisz, jakiego są typu.
- Dowiesz się, na czym polega różnica między innowacją językową a błędem językowym.

Przeczytaj

Innowacja językowa

Innowacja językowa to każdy nowy element w języku na poziomie tekstu, uzusu, normy bądź systemu. Innowacje mogą mieć różny charakter. Wyróżniamy innowacje:

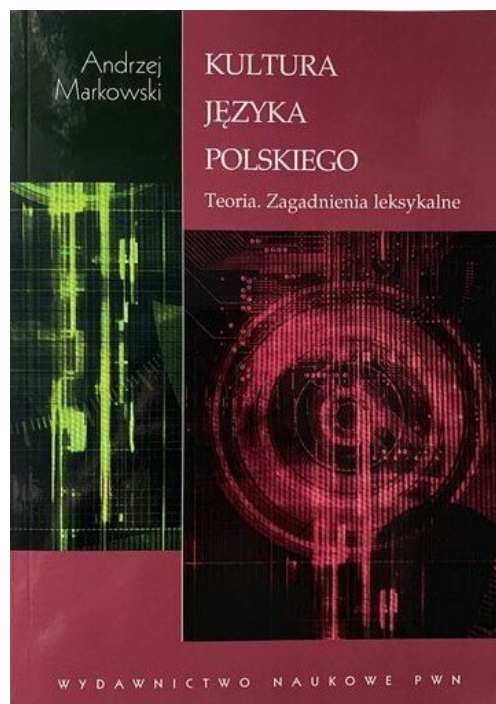
- fonetyczne – nowy sposób wymawiania danej głoski lub akcentowania wyrazu, np. *matematyka* zamiast *matematyka*;
- fleksyjne – zmiana końcówki, np. *gałęziami*;
- składniowe – nietypowe połączenie wyrazów w wypowiedzi, np. *pomimo wszystkiego*;
- leksykalne – neologizmy, zapożyczenia, użycie znanego słowa w innym znaczeniu, np. *walentynki*.

Niektóre innowacje językowe okazują się przydatne i powtarzane w tekstach wchodzą do uzusu, a następnie do normy. Ich obecność ubogaca zatem język oraz świadczy o przemianach zachodzących w środowisku jego użytkowników.

Typy innowacji

Andrzej Markowski w książce *Kultura języka polskiego* wyróżnia następujące typy innowacji:

1. uzupełniające – wypełniają braki w systemie, np. *telefon komórkowy, oszołom*);
2. regulujące – nowe formy wyrazowe będące wynikiem usuwania wyjątków z systemu językowego, np. *dostać maila, tą grę, pomimo tego* zamiast *dostać mail, tę grę, pomimo to*;
3. rozszerzające – rozszerzają regułę gramatyczną o większym zasięgu kosztem reguły o mniejszym zasięgu, np. *wziąć* (według wzoru *trząść, prząść, siąść* itd.), *ubrać sweter* (poprawnie: *ubrać się/kogoś w sweter*);
4. alternatywne – nowe wyrazy pojawiają się obok już istniejących, co jest wynikiem nasilania się nowych tendencji językowych; np. *diss* ‘obraza’, *zownować* ‘pokonać’, *gamer* ‘gracz’, *pokoi* (alternatywnie do *pokojów*);



Źródło: Do użytku edukacyjnego.

5. nawiązujące – powstają przez skojarzenie z innymi elementami systemu językowego, np. *bynajmniej* w znaczeniu ‘przynajmniej’ (poprawnie: partykuła wzmacniająca przeczenie, np. *Bynajmniej nie chcę o tym mówić*);
6. skracające – upraszczają słowa i zaoszczędzają czas, np. *lol***, *nwm*, *nmzc*;
7. precyzujące – różnicowanie wyrazów, ich form i znaczeń, które pozwala usunąć zbędną synonimię, np. *uszy* (=narząd słuchu) i *ucha* (=uchwyty torby).

Normy i system językowy

Jeżeli innowacja jest zgodna z obowiązującą normą i wejdzie do **systemu językowego**, zyskuje status zmiany językowej; jeżeli nie – jest traktowana jako błąd. Innowacja może być wprowadzana do języka świadomie bądź nieświadomie – w tym drugim przypadku najczęściej jest błędem.

Żeby innowacja została uznana, a zatem żeby weszła do normy i systemu, musi spełniać kilka kryteriów. Kryteria te nie są z góry ustalone, mogą się zmieniać.

Błąd językowy

Błąd językowy to taka wypowiedź, która jest niezgodna z obowiązującą aktualnie normą. Andrzej Markowski przedstawia następującą typologię błędów językowych:

- o Typologia błędów językowych
 - Błędy [br] wewnątrzjęzykowe
 - Błędy [br] gramatyczne
 - Błędy [br] fonetyczne
 - Błędy [br] stylistyczne
 - Błędy [br] zewnątrzjęzykowe
 - Błędy [br] ortograficzne
 - Błędy [br] interpunkcyjne

Do **błędów gramatycznych** zaliczają się błędy fleksyjne oraz składniowe.

Przykłady **błędów fleksyjnych**: **umię* (zam. *umiem*); **wziąć* (zam. *wziąć*); **psowi* (zam. *psu*); **wrzasł* (zam. *wrzasnął*); **myszów* (zam. *myszy*); **najbardziej długi* (zam. *najdłuższy*).

Przykłady **błędów składniowych**: *Łukasz i Ania poznały się w sieci (zam. Łukasz i Ania poznali się w sieci); *Małżeństwo zjedli kolację (zam. Małżeństwo zjadło kolację); *odróżniać kolory różowy i amarantowy (zam. odróżniać kolor różowy od amarantowego); *bronić siostrę (zam. bronić siostry); *za lub przeciw ustawie (zam. za ustawą lub przeciw niej); *pytanie odnośnie zajęć (zam. pytanie odnośnie do zajęć); *Idąc ulicą, świeciło słońce (zam. Kiedy szedł ulicą, świeciło słońce), *Przyglądam się mu (zam. Przyglądam mu się albo Przyglądam się jemu); *Wydajesz się być smutna (zam. Wydajesz się smutna).

Błędy leksykalne mogą być słownikowe (wyrazowe) lub frazeologiczne.

Przykłady **błędów słownikowych**: używanie wyrazów w niewłaściwym znaczeniu, np. wnioskować jako zgłaszać wniosek (popr. wyciągać wniosek); mylenie wyrazów efektywny i efektowny, pleonazmy typu *cofnąć się do tyłu; błędne łączenie wyrazów, jak w *odnieść porażkę (popr. ponieść porażkę, a odnieść zwycięstwo).

Przykłady **błędów frazeologicznych**: *a nóż, widelec (zam. a nuż, widelec); *być samemu jak palec (zam. być sam jak palec); *postawić przysłowiową kropkę nad i (zam. postawić kropkę nad i); *Mądrej głowie dość po słowie (zam. Mądrej głowie dość dwie słowie).

Błędy fonetyczne polegają na niewłaściwej wymowie głosek, grup głoskowych czy na nieprawidłowym akcentowaniu. Przykłady błędów fonetycznych: idom zam. idą; kedy zam. kiedy; paczy zam. patrzy; akcentowanie: zrobilibyśmy zam. zrobilibyśmy, fizyka zam. **fizyka** itp.

Słownik

system językowy

uporządkowany zbiór znaków występujących w języku oraz reguł ich łączenia w jednostki tworzące tekst

norma językowa

zbiór środków językowych i zasad dotyczących posługiwania się językiem, które zostały sformułowane przez językoznawców i przyjęte w danej społeczności; normę językową dzieli się na wzorcową i użytkową

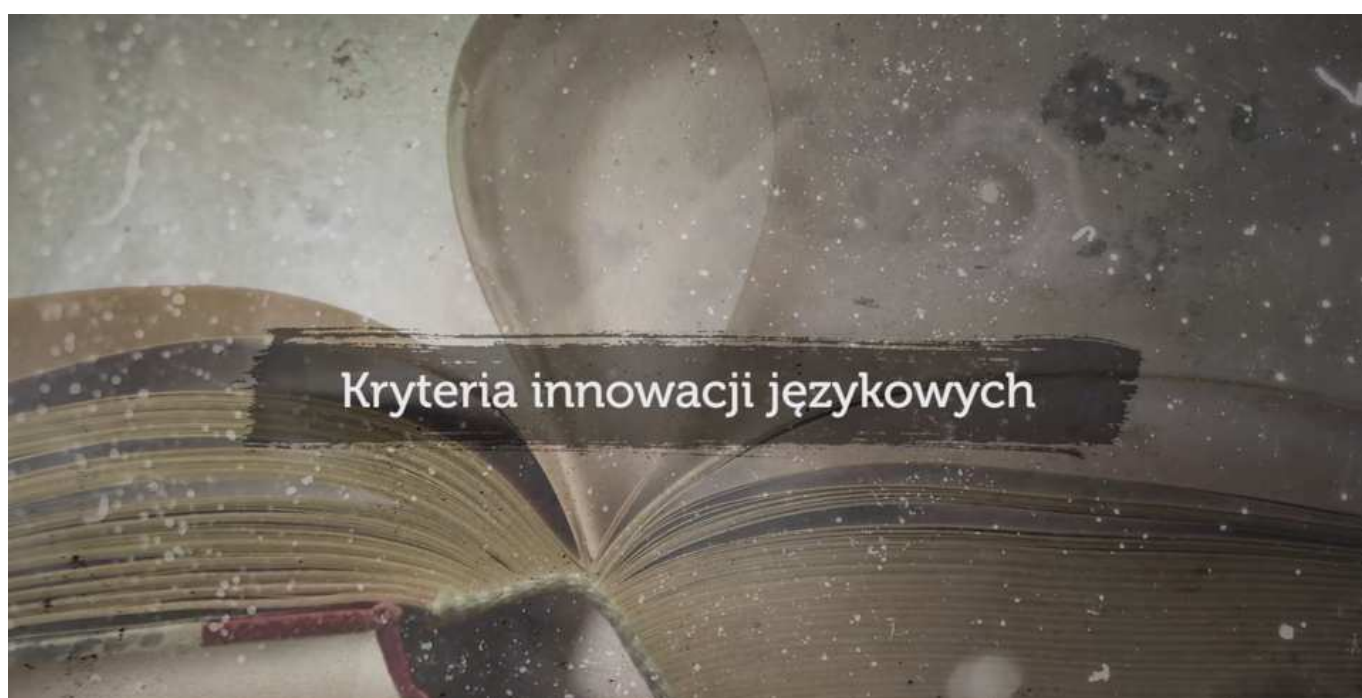
uzus językowy

powszechny zwyczaj posługiwania się językiem w danej wspólnotie językowej, użycie języka; uzus może być argumentem za uznaniem danej formy za poprawną, czyli włączeniem jej do normy językowej

błąd językowy

| nieświadome złamanie reguł poprawności zgodnych z normą językową

Trwa wczytywanie danych ..



Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D181p4XlQ>

Film opowiada o różnicy między błędem a innowacją wypowiedzi

Polecenie 1

Na podstawie wykładu dr Agaty Hąci wyjaśnij, czym są kryteria oceny innowacji językowych i czemu służą.

Polecenie 2

Określ, jakie kryterium oceny innowacji językowych należałoby zastosować w wypadku następujących konstrukcji: *selfie*, *btw*, *w tą stronę*.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:   

Ćwiczenie 1



Wymień kryteria oceny normatywnej elementu językowego.

Ćwiczenie 2



Rozstrzygnij, czy poniższe zdania są prawdziwe czy fałszywe. Zaznacz odpowiedzi.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Uzus to zbiór środków językowych i zasad dotyczących posługiwania się językiem.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jeśli coś istnieje w systemie, istnieje też w uzusie.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jeśli coś jest w uzusie, to znaczy, że jest zgodne z normą.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Błąd językowy jest diagnozowany przez normę.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Norma jest niezmienna w przeciwieństwie do systemu i uzusu.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
System, norma i uzus są zmienne.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Innowacja, która nie otrzyma akceptacji normy, staje się błędem językowym.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Ćwiczenie 3



Określ typ błędów reprezentowany przez formy: *bardziej zły, kopta, muchów, placy, mioda, czytawszy, muzeum*.

Ćwiczenie 4



W poniższym tekście zaznacz na czerwono wszystkie błędy.

czerwony

Na dworzu było ciepło, chociaż wiał lekki wiat. Ania i jej pies poszły na spacer. Było wpół do dwunastej. Idąc, dziewczynka przyglądała się ptakom; niedawno dzięki nowej książce nauczyła się rozróżniać wróbla od mazurka. Była najzdolniejszą z dwóch córek pani i pana Nowaków. Państwo Nowak sprowadziło się do Przybranowa półtorej roku temu. Od razu spodobało tutaj im się. A zwłaszcza ich piesku, który uwielbiał przeganiać ptaki z podwórka, przeszkadzając Ani w pełnej skupienia obserwacji.

Ćwiczenie 5



Przepisz bezbłędnie tekst z ćwiczenia 5.

Ćwiczenie 6



Czy poniższe związki frazeologiczne zostały przytoczone w prawidłowej formie? Jeśli dostrzeżesz błąd, zapisz obok poprawną wersję.

nie zasypywać gruszek w popiele

Wolność Tomku w swoim domku.

iść po najmniejszej linii oporu

noga się komuś podwinęła

Ćwiczenie 7



Zapoznaj się z fragmentem wiersza i wyjaśnij, jakie funkcje pełnią zastosowane w tekście neologizmy: *brakterie* i *oddechległość*. Określ ich typ lub typy innowacji językowych w ujęciu Markowskiego.

((Dariusz Pado

wirus i dedykacja (wersja druga)

[...]

zakaża

bo Słowa (jej)

to

brakterie

(rozpadają się

oddechległość już

naszych wersów)

Źródło: Dariusz Pado, *wirus i dedykacja (wersja druga)*, [w:] *Gada! Zabić? Pa)n[ologia neolingwizmu*, red. M. Cyranowicz, P. Kozioł, 2005, s. 198.

Ćwiczenie 8



Wymyśl własny przykład innowacji językowej oraz:

- opisz jej znaczenie,
- określ typ innowacji,
- uzasadnij, dlaczego twoja innowacja powinna upowszechnić się w języku polskim.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Błąd a innowacja językowa

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

6) odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego; określa funkcje innowacji językowej w tekście;

7) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia przyczyny popełniania różnego rodzaju błędów językowych;
- omawia różnice między błędem a innowacją językową;
- wyjaśnia, czemu służą kryteria oceny innowacji językowych;
- podaje przykład własnej innowacji językowej i opisuje jej znaczenie.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów, aby wysłuchali audycję radiową lub obejrżeli wybrany program telewizyjny i zwrócili uwagę na wypowiedzi dziennikarzy oraz uczestników. Prosi o zanotowanie przykładów sformułowań nielogicznych lub niepoprawnych gramatycznie.

Faza wprowadzająca:

1. Chętne osoby przedstawiają prace wykonane w domu. Następnie nauczyciel rozpoczyna dyskusję dotyczącą przyczyn popełniania różnego rodzaju błędów.
2. Nauczyciel prosi uczniów o zaproponowanie tematu lekcji na podstawie wstępnego ćwiczenia. Po wysłuchaniu propozycji tematów nauczyciel wyświetla na tablicy temat zapisany w e-materiale i cele zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się indywidualnie z sekcją „Przeczytaj”. Następnie nauczyciel prosi o dyskusję na temat: Czym różni się błąd od innowacji językowej? Uczniowie wypowiadają się, a nauczyciel pilnuje porządku dyskusji.
2. Nauczyciel może dopowiedzieć, że nielogiczne wypowiedzi często układa się dla rozrywki. Przykładem są łamańce językowe, które mają śmieszyć ze względu na trudności w ich przeczytaniu. Nie zawsze są zrozumiałe i sensowne, ale nie traktujemy tego jako błędu. Dzięki nim ćwiczymy poprawną wymowę i przy okazji dobrze się bawimy.

3. **Praca z multimedium.** Uczniowie zapoznają się z filmem edukacyjnym. Na podstawie wykładu dr Agaty Hąci wyjaśniają, czym są kryteria oceny innowacji językowych i czemu służą. Określają również, jakie kryterium oceny innowacji językowych należałoby zastosować w wypadku następujących konstrukcji: *selfie, btw, w tą stronę*.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie zostają podzieleni na 3 grupy. Każdy zespół rozwiązuje ćwiczenia zawarte w sekcji „Sprawdź się” (od 1 do 7). Następnie, aby uzasadnić poprawność rozwiązań, omawiają je na forum klasy. Po wyznaczonym czasie następuje wspólne omówienie wszystkich rozwiązań.
2. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące i prosi wybranych uczniów o odpowiedzi.

Praca domowa:

1. Wymyśl własny przykład innowacji językowej oraz:
 - opisz jej znaczenie,
 - określ typ innowacji,
 - uzasadnij, dlaczego twoja innowacja powinna upowszechnić się w języku polskim.

Materiały pomocnicze:

- Andrzej Markowski, *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018.
- *Gada! Zabić? Pa[n]tologia neolingwizmu*, red. M. Cyranowicz, P. Koziół, 2005.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimedium z sekcji „Film edukacyjny”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.